

LOCUL LIMBII ROMÂNE ÎNTRE LIMBILE ROMANICE

Monica NEGRICEA¹

monica_negricea@yahoo.com

ABSTRACT: This study tries to explain the fundamental problem of national development, the formation of the Romanian people and of the Romanian language is part of a complex and long-lasting historical process, unfolded on the European continent during the transition from the ancient world to the medieval world. Therefore, for its nuanced understanding, the Romanian ethnic genesis must be reported to everything that happens on the meridians and parallels of the globe under the influence of the Roman Empire. It is said that Rome is eternal thanks to the divinities under the patronage of which it announces its origins and officiates the acts of magnification. But it is also eternal through its hereditary historians – the Neolithic peoples, whose formation is only the end of a universal historical process – romanization. In its turn, Romanization is the most significant result of the Roman state, which changes the course of history for many ancient peoples, and this course bearing the „Seal of Rome” must be known. Regarding this process, we can say that along with it, namely with the colonization and romanization of the Carpatho-Danubian provinces, began the long and the complex process of the formation of the Romanian people and language.

KEYWORDS: romanization, Dacia province, colonization, the native element, vulgar Latin

Problemă fundamentală a devenirii naționale, formarea poporului român și a limbii române constituie o parte a unui proces istoric complex și îndelungat, desfășurat pe continentul european în perioada trecerii de la lumea antică la cea medievală.

De aceea, pentru înțelegerea ei nuanțată, geneza etnică românească trebuie raportată la tot ceea ce se întâmplă pe meridianele și paralelele globului sub înrăurirea Imperiului Roman.

Se spune că Roma este eternă grație divinităților sub patronajul cărora își destăinuie obârșia și oficiază actele măririi. Ea este însă veșnică și prin

¹ Profesor la Colegiul Național „Mihai Eminescu”, Constanța.

moștenitorii săi istorici – popoarele neolatine, a căror formare este numai finalul unui proces istoric universal – *romanizarea*. La rândul ei, romanizarea constituie rezultatul cel mai însemnat al statului roman, care schimbă cursul istoriei pentru multe popoare antice, iar acest curs care poartă „Sigiliul Romei” se impune a fi cunoscut.

De asemenea, trebuie cunoscut și faptul că rapiditatea romanizării depinde de stadiul dezvoltării popoarelor romanizate, iar numai adaptarea limbii nu înseamnă și încheierea procesului de romanizare.

Referitor la acest proces, putem afirma că odată cu el, și anume odată cu colonizarea și romanizarea provinciilor carpato-dunărene, a început și procesul îndelungat și complex al formării poporului și limbii române. Ca și la celelalte popoare romanice europene se constată mai întâi un element etnic de bază (gali în cazul francezilor, celtiberii în cazul spaniolilor și portughezilor, daco-geții la români etc.), peste care au venit coloniștii romani, aducând cu ei limba latină, civilizația și cultura romană.

Romanii au pătruns în Peninsula Balcanică încă de la sfârșitul secolului III î.e.n., iar prin cucerirea succesivă a peninsulei, în cursul veacului II și I î.e.n. au ajuns până la Dunăre, care s-a transformat într-o graniță naturală între romani și geto-daci.² Conflictul armat dintre daci și romani a început sub Domițian în anul 86 e.n., iar mărturiile arheologice și epigrafice vorbesc de o lungă și îndârjită apărare a provinciei din partea populației autohtone împotriva cuceririi romane.³ Ultimele lupte au început însă în anul 105 sub conducerea împăratului Traian și s-au terminat în vara anului 106, când Sarmizegetuza, capitala Daciei, a fost distrusă, statul dac a fost zdrobit, iar Decebal s-a sinucis.

Dacia, în cea mai mare parte, devine Provincia Dacia și timp de 165 de ani este stăpânită de romani (106–271), deschizându-se o epocă nouă în istoria societății omenești de pe teritoriul patriei noastre. Cucerirea romană a pus capăt nu numai dominației popoarelor autohtone asupra pământurilor aflate în dreapta și în stânga Dunării, dar a dus și la dispariția elementului autohton din punct de vedere lingvistic. Referitor la soarta populației dacice sub stăpânirea romană, s-a susținut în mod greșit că toată

² O. Densușianu, *Istoria Limbii Române*, vol.I, Ed. Științifică, București, 1961, pp. 189–190.

³ Colecție îngrijită de D. M. Pippidi și I.I.Russu, *Inscripțiile antice din Dacia și Sytia Minor*, vol.I, Inscripțiile Daciei romane, Editura Academiei R.S.R., București, 1975, p. 10.

această populație ar fi fost exterminată în cursul războaielor cu romanii, sau dusă în sclavie la Roma.

Urmele arheologice arată nu numai dănuirea elementului dacic în epoca romană, ci și conviețuirea lui cu elementul colonizat, iar cercetările arheologice din ultimele trei decenii duc la o distincție clară a ceea ce este indigen în perioada romană în Provincia Dacia față de formele civilizației și influențele reciproce dintre cele două componente care vor da naștere civilizației daco-romane.⁴

Prezența populației dacice în nordul Dunării rezultă cu certitudine și din alte fapte consemnate de izvoarele istorice și în acest sens, un document de primă importanță îl reprezintă Columna lui Traian.⁵

Recrutarea, în tot timpul stăpânirii romane, de tineri daci în diferite corpuri ale armatei romane dovedește existența unei populații autohtone destul de numeroase și sub stăpânirea romană.⁶

Apariția numelor de persoane pe inscripțiile din Dacia, în perioada romană, cât și toponimia constituie un alt argument clar și categoric în susținerea dănuirii elementului dacic în epoca romană.

În timpul stăpânirii romane, dacii au fost supuși procesului de romanizare și au fost asimilați, adică și-au însușit limba latină și cultura romană, contribuind în același timp la formarea unei culturi populare daco-romane. Încă înainte ca oștile romane să fi ajuns la Dunăre, dacii din Carpați ajunseseră pe o treaptă de civilizație avansată, deosebită de toate regiunile Imperiului Roman (*ex tote urbe romano*), iar urmele arheologice confirmă adevărul celor spuse de istoricul roman.⁷

Porțile Daciei au fost deschise tuturor cetățenilor liberi din Imperiu, fie roman, fie romanizați, fie neromanizați încă, iar bogățiile minerale, agricole, perspectiva de îmbogățire rapidă prin comerț și industrie, au atras aici un număr mare de coloniști din provinciile vecine sau mai îndepărtate. Coloniștii, de origini atât de diferite nu se puteau înțelege între ei decât cu ajutorul limbii oficiale, limba latină și aceeași limbă au fost nevoiți să o învețe și băștinașii, aceasta fiind o necesitate vitală pentru ei.

⁴ D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina Arheologiei și Numismaticii*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1966, p. 27.

⁵ Constantin C. Giurescu, *Formarea poporului român*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1973, pp. 23–24.

⁶ Mihail Macrea, *Viața în Dacia Romană*, București, Ed. Științifică, 1969, pp. 260–267.

⁷ Al. Niculescu, A. Cristodorescu (coord.), *Manual de lingvistică romanică*, Editura Universitatea București, București, 1979, pp. 15–16.

Astfel, populația autohtonă din Dacia, ca și cea din Galia sau din Peninsula Iberică și-au însușit, în masă, limba latină în conviețuirea cu coloniștii romani, cu meseriașii și comercianții romani, cu armata și administrația romană.

Un rol important în procesul de romanizare l-a avut factorul militar, armata ducând limba latină, în structurile ei vulgare, în toate ținuturile pe care le cucerea.

Factorul militar, căsătoriile soldaților romani cu femeii indigene, coloniile de veterani erau cele mai puternice legături pentru răspândirea latinei.⁸

Dacia s-a romanizat până la începutul secolului III, iar în anul 212 împăratul Caracalla prin „Constituția Antoniană” a declarat ca cetățeni romani pe toți locuitorii Daciei.

Acest lucru înseamnă că până la acea dată și populația băștinașă învățase limba latină, fiind în stare să se folosească în contactul cu organele administrative și cu coloniștii, limba proprie fiind folosită numai în familie. Dovadă stau cele 3000 de inscripții romane din Dacia, scrise în majoritate în limba latină, dar atât în limba oficială cât și în cea vorbită de provinciali.

Tabulele cerate, păstrate în mod excepțional într-o mină de la Roșia (Alburnus Maior) arată o folosire cotidiană a scrisului chiar în straturile de jos ale populației, pentru acte din cele mai mărunte.⁹

Extinderea romanizării în nordul Dunării nu s-a limitat însă numai la Provincia Dacia romană, care cuprindea Banatul, Oltenia cu părțile vecine ale Munteniei și Transilvaniei, până la Carpații estici, deci la teritoriile stăpânite efectiv de armata romană și administrate direct de statul roman.

Prezența unor castre romane arată că nu ar fi exclus ca autoritatea romanilor să se fi extins și asupra Munteniei și sud-vestului Moldovei, însă intensitatea romanizării a fost diferențiată, în anumite regiuni, procesul de romanizare a dacilor liberi fiind mai îndelungat.

În Dobrogea (Scythia Minor), care a fost colonizată înainte de cucerirea Daciei, romanizarea a fost foarte intensă, cunoscându-se deja un drum care lega această provincie de Dacia romană. Pe malul Dunării se întindeau numeroase orașe care erau deja romane când Dacia a fost cucerită de Traian: Dinagethia (Măcin), Carsium (Hârșova), Capidava etc.

⁸ Mihăescu Haralambie, *Limba latină în provinciile dunărene ale Imperiului-roman*, Editura Academiei R.S.R., București, 1960, p. 279.

⁹ Constantin Giurescu, *op. cit.*, p. 56.

Romanizarea Daciei s-a dezvoltat în strânsă unitate cu cea a provinciilor vecine, precum cele două Moesii și a Illyricului, iar rolul cel mai activ în acest proces l-au avut orașele, deoarece în așezările rurale limba maternă a dacilor s-a menținut multă vreme.¹⁰

Astfel de complex de cetăți și fortificații dacice se regăsesc în Transilvania, urmele cetăților dacice descoperite recent în Moldova și Muntenia, sau de așezările trace de la sud de Dunăre.

În principal, romanizarea băștinașilor geto-daci s-a petrecut în cursul celor 165 de ani stăpânire romană (106–271), dar premisele acestui proces se situează cu aproximativ două secole înainte de cucerirea romană. Este un fapt dovedit că limba și cultura romană începuseră să pătrundă în Dacia înainte de cucerirea romană, prin influența centrelor puternic romanizate din sudul Dunării, prin îndelungate acțiuni de natură administrativă și militară.

Romanizarea n-a încetat odată cu retragerea oficială a stăpânirii romane din nordul Dunării în anul 271 în timpul lui Aurelian, ci a continuat extinzându-se treptat și în afara granițelor Daciei romane.

Trebuie remarcat faptul că, Dacia a fost colonizată în mod organizat, din inițiativa și cu sprijinul direct al statului.

Istoricul Eutropius afirma că Traian a colonizat Dacia cu elemente aduse din orașele: Ulpia Traiana, Apulum, Napoca, Palaisa, Aqual (Călan), Arcidava (Vărădia), Dierna (lângă Orșova), Turris (Turnu Măgurele), Drobeta etc.

Se poate afirma cu certitudine că romanizarea nu a încetat în spațiul dac odată cu părăsirea oficială a Daciei de către Aurelian, ci a continuat, ba chiar s-a intensificat datorită pătrunderii limbii latine în masele largi rurale, iar în sprijinul acestei afirmații pot fi aduse numeroase mărturii arheologice și lingvistice. Condițiile speciale de viață ale populației daco-romane în perioada migrației popoarelor a dus la decăderea și dispariția centrelor orășenești în provinciile dunărene, având loc un proces de „ruralizare”, o trecere de la o viață sedentară, orășenească, la una agricolă și pastorală cu caracter sedentar limitat.

Limba latină s-a generalizat treptat și în rândul dacilor liberi neromanizați care sunt semnați după anul 300 și în vechea provincie romană alături de populația daco-romană, rămasă pe loc.¹¹

¹⁰ Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I, Privire generală, Editura Minerva, București, 1976, pp. 338–345.

¹¹ Dumitru Protase, *op. cit.*, pp. 139–140.

În acest fel, din contopirea elementului băștinaș – dacic cu cel roman, s-a constituit populația daco-romană de limbă latinească, populație care reprezintă elementul de bază în formarea poporului român.

Adoptarea limbii latine nu înseamnă că procesul de romanizare s-a încheiat, ci trebuie să se aibă în vedere intrarea în acțiune a unor factori care duc în continuare la îmbunătățirea limbii amintite. Mai mult decât atât, punctul final al procesului de romanizare poate fi raportat numai la perioada când viața romană continuă în condițiile încetării autorității imperiale, în condițiile marilor migrații de populații din secolul III-IV.

Acestea sunt veacurile când, pe teritorii întinse ale fostului Imperiu Roman apar popoare care moștenesc numai civilizația romană, fără a vorbi limba latină. În această perioadă, pe alte teritorii, cu toate suprapunerile de populații, „Sigiliul Romei” – latinitatea – rezistă, dovada cea mai grăitoare fiind formarea popoarelor și a limbilor neolatine europene.

Marile migrații au consecințe importante, mai ales după încetarea existenței statului roman din apusul Europei, iar romanitatea (latinitatea) occidentală este separată de cea orientală.

În ceea ce privește popoarele și limbile neolatine europene, acestea trebuie privite ca rezultatul cel mai însemnat al procesului de romanizare, moștenirea unei romanități care asimilează elementele migratoare.

Astfel, în cazul fiecărui proces de formare a unui popor și, concomitent a limbii neolatine corespunzătoare, se deosebește *un substrat* (celtiberic, lusitan, gallic, illiric, dacomoestic etc.), apoi elementul fundamental, *stratul romanic* (latin), precum și *un adstrat* (superstrat – cel germanic în vestul continentului, cel slav în est).

Referindu-ne pe rând la celelalte limbi romanice europene și anume franceza, italiana, portugheza și spaniola, putem observa că toate aceste limbi, ca și româna au același strat, cel latin, dar substratul lor diferă.¹²

Astfel, limba franceză are un substrat gallic, cea italiană – italic, limba portugheză – lusitan, spaniola – celtiberic, iar limba romană are un substrat daco-moesic care o face originală.

Referitor la adstratul, se observă că: franceza, italiana, portugheza, și spaniola au adstrat comun, cel germanic, iar limba română are adstrat slav (meridional).

Numărul entităților etnolingvistice neolatine europene este însă mai

¹² Al. Rosetti, *ILR*, vol I, Limba Latină, Editura Fundația pentru literatură și artă, București, 1946, p. 220.

mare, dintre acestea făcând parte și: catalana, occitana (provensala), reto-romana, sarda, dalmata.¹³

Referitor la latinitatea orientală, se știe că aceasta se individualizează prin doi factori cunoscuți:

– slavii veniți la nord de Dunăre în sec. VI profită de părăsirea limesului danubian (în timpul rășcoalei lui Phokos, 602) și se stabilesc în Peninsula Balcanică, făcând și mai dificile căile de comunicație;

– limba greacă devine limbă oficială a Imperiului Oriental, iar latina își pierde „caracterul de normă” obligatorie.¹⁴

Se poate afirma însă că, în Europa etapa „de tranziție spre structurarea individualizată” a limbii romanice începe efectiv din sec. VII, când în sistemul fonologic au loc noi și semnificative transformări. Astfel, în domeniul vocalismului se produce o „reamenajare” (*u* latin trece în *o* – *fores* în regiunile vest-europene și se păstrează sub forma „*u*” în zonele meridionale ale Peninsulei Italice) care este mai puțin simțită în limbile română și sardă datorită izolării lor.

Numeroase transformări au loc și în domeniul consonantic (căderea lui *s* final și înlocuirea lui cu *i*; *nos*-*noi*, căderea lui *t* final, înlăturarea grupului *us*, *campus*-*câmp* etc), morfologic, sintactic.

Toate aceste transformări care aparțin perioadei de tranziție evidențiază trecerea treptată a limbii latine în limba română, iar acest proces se încheie în sec. VIII. Din acest secol se poate vorbi de limba română ca de o limbă romanică individualizată, caracterizată prin trăsături care o disting de celelalte limbi provenite din limba latină și care, cu modificări inerente oricărei evoluții lingvistice se mențin până astăzi. Astfel, în anul 813, Consiliul de la Tours recomandă în scopul accesibilității, traducerea predicilor în „rustica Romana lingua”, opusă latinei.

Limba franceză este confirmată prin Tratatul de la Strasbourg din 842. Italiana și spaniola sunt atestate în veacul al X-lea, iar potrivit unui regretat orientalist, C. Daniel, care a comentat inscripțiile de la Basarabi-Murfatlar, secolul X confirmă și existența limbii române.

Între aceste limbi romanice, româna se individualizează atât prin substratul daco-moesic (o zecime a lexicului), prin forma arhaică a stratului latin (limba română are elemente latine de vocabular specifice – chiar,

¹³ *Ibidem*, p. 232.

¹⁴ *Idem*, *Schiță de istorie a limbii române de la origini până în zilele noastre*, Editura Albatros, București, 1976, p. 17.

femeie, leagăn, merge etc), independente de celelalte limbi romanice, dar și prin adstratul slav.

Nou-veniți în Moldova și Muntenia în sec. VI, ajunși în veacul următor și în Transilvania, slavii învață limba daco-romanilor, căreia timp de mai multe secole îi transmit anumite caracteristici.¹⁵

Cele aproximativ 1470 de elemente slave vechi (sec. VII-XII) și derivatele lor, multe datând după secolul IX, când pătrund din sud, reprezintă în jur de 20% din vocabularul limbii române.

Acestea predomină în toponimia nord-dunăreană, ceea ce nu înseamnă lipsa populației daco-romane în acest spațiu. Fără prezența autohtonilor, rotacismul nu poate avea loc, iar acest fenomen fonetic este anterior exercitării influenței slave (*n* slav nu este tratat în română ca *n* latin).¹⁶

Populația slavă, destul de numeroasă, preia de la autohtoni nume de râuri (Ampoi, Mureș, Olt, Siret, Timiș) care aparțin substratului daco-moesic, iar alteori slavii traduc denumirea locală a unui râu sau localitate în corespondentul din limba lor (râul Repede – localitatea Repede – Bistrița).

De cele mai multe ori, terminologia slavă constată realități demografice și geografice (Vlașca – țara vlahilor), dar nu sunt excluse și cele economice, care se adaugă celor denumite în limba latină și chiar cele sociale (cneaz, jude).¹⁷

În domeniul religiei, sunt numeroși termeni care privesc cultul și organizarea ierarhică: maslu, stareț, utrenie, vecernie etc, dar cei mai mulți termeni slavi pătrund în limba română după creștinarea bulgarilor, ai căror țări își extind dominația și la nord de Dunăre.

Majoritatea terminologiei românești, privind credința însăși, provin însă din limba latină. De altfel, datele statistice demonstrează o apropiere foarte mare în ce privește ponderea elementelor latine în fondul principal de cuvinte al limbii române vechi (60%) și vocabularul de bază al limbii române actuale (58,21%). S-a constatat că majoritatea cuvintelor care formează nucleul de bază al limbii române sunt cuvinte latinești (827 de cuvinte), iar cele mai multe se aflau în fondul de bază al limbii latine. Criteriile de bază pentru determinarea locului exact al unui element lexical

¹⁵ Gheorghe Mihăilă, *Studii de lexicologie și istoria lingvisticii românești*, Editura Didactică și Pedagogică, 1973, pp. 157–190.

¹⁶ Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 209.

¹⁷ Gheorghe Mihăilă, *op. cit.*, pp. 195–205.

într-o limbă sunt circulația cuvintelor și capacitatea de derivare a acestora, iar un mare merit în stabilirea acestui criteriu l-a avut B.P. Hasdeu.

Se știe însă că, începând cu sec. X și continuând până în sec. XIII, maghiarii au pătruns pe teritoriul Transilvaniei, venind în contact cu formațiuni statale românești cu caracter feudal. Conviețuirea timp de secole dintre români și maghiari a dus în mod firesc la o influență reciprocă între limbile celor două popoare, iar studierea raporturilor lingvistice româno-maghiare a constituit obiectul a numeroase studii și lucrări.¹⁸

În concluzie, limba română este unicul idiom romanic izolat de restul romanității moderne printr-o vecinătate complet nelatină.

În consecință, compararea românei cu celelalte limbi romanice relevă:

– identități sau asemănări esențiale, explicabile genetic prin originea latină comună;

– deosebiri produse de fondul lingvistic autohton deferit și de relativa lipsă de omogenitate a latinei din provinciile apusene și răsăritene ale fostului Imperiu Roman.¹⁹

Înrudirea limbilor romanice este un adevăr filologic evident și de necontestat: argumente dintre cele mai diverse sunt furnizate de structura gramaticală de tip preponderent latin și de componența vocabularului. Aproximativ 500 de cuvinte, cele mai multe fundamentale pentru limbile latine moderne, au statut panromanice, adică general romanice.²⁰

latină	română	franceză	italiană	spaniolă	portugheză
caelum	cer	ciel	cielo	cielo	céu
dicere	Zice (re)	dire	dire	decir	dizer
filius	fiu	fils	figlio	ijo	filho
florem	floare	fleur	fiore	flor	flor
habere	avea	avoir	avere	haber	haver
homo	om	homme	uomo	hombre	homem
lactem	lapte	lait	latte	leche	leite
lingua	limbă	langue	lingua	lengua	lingua

¹⁸ Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 240.

¹⁹ Maria Cvasnii Cătănescu, *Limba română origini și dezvoltare, Studiu antologie de texte românești vechi*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 10.

²⁰ I. Fischer, *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, pp. 130–134.

În raport cu celelalte limbi neolatine, româna are o fizionomie proprie, o individualitate conturată de câteva categorii de fapte lingvistice cu caracter *conservator*, dimpotrivă *inovator*.²¹

Trăsăturile conservatoare se explică prin poziția de arie izolată și laterală a românei în spațiu românesc.

În fonetică, morfologie, sintaxă sau lexic se găsesc urme de latinitate inexistente sau de multă vreme dispărute din celelalte limbi romanice: în morfologia substantivului supraviețuiesc trei clase de declinare, care, după modelul primelor declinări latinești, grupează substantivele terminate în -ă, consoană, -e; de asemenea, numai româna menține forme distincte de genitiv-dativ singular la substantivele feminine terminate în -ă sau în -e (casă < unei case, vulpe < unei vulpi) sau desinența -e la vocativul singular al substantivelor masculine.²²

Trăsăturile inovatoare ale românei pot fi identificate, de asemenea, la diferite niveluri de limbă:

– sistemul fonetic românesc conține vocale și diftongi specifici: ă, î/ea, oa, îi;

– în morfo-sintaxă reținem dezvoltarea claselor de articol posesiv (al, a, ai, ale) și adjectival (cel, cea, cei, cele) sau impunerea construcției verb + verb la conjunctiv și nu la infinitiv, ca în celelalte limbi romanice (*vreau să cânt față de fr. je veux chanter, it. voglio cantare, sp. guiero cantar, port. guero cantar*).²³

În vocabular, stratul lexical nelatin are alte surse decât cele impuse în romanitatea apuseană; prezența termenilor de origine traco-dacă sau a împrumuturilor de proveniență slavă, maghiară sau turcă a fost posibilă numai în zona carpato-dunăreană.

Desigur, separarea celor două mari categorii de fapte este în bună măsură convențională, atâta timp cât elementul arhaic și inovația coexistă și funcționează solidar; astfel, în declinarea substantivului românesc reprezentarea cazurilor se sprijină atât pe vechi desinențe, moștenite din latină, cât și pe structuri și procedee mai noi: construcții prepoziționale, articol sudat sau nu cu substantivul.

Dezvoltând, de-a lungul evoluției sale, diverse trăsături atipice sau

²¹ Iorgu Jordan, Maria Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965, p. 26

²² Dr. Maria Cvasnii Cătănescu, *op. cit.*, p. 11.

²³ *Ibidem*, p. 12.

necunoscute în limbile neolatine occidentale, româna poate fi considerată, pe drept cuvânt, „piatra unghiulară” a întregii lingvistici românești.

Din punct de vedere areal, cu toate dialectele ei, reprezintă o arie autonomă în spațiul lingvistic romanic, arie opusă mării arii romanice occidentale, adică tuturor celorlalte limbi romanice: tocmai din acest punct de vedere româna este azi singura reprezentantă a latinității orientale.²⁴

Bibliografie:

- [1] Cătănescu, Maria Cvasnîi, *Limba română origini și dezvoltare, Studiu antologie de texte românești vechi*, Editura Humanitas, București, 1996.
- [2] Coșeriu, Eugeniu, *Limba română – limbă romanică*, Editura Academiei Române, București, 2005.
- [3] Densusianu, O., *Istoria Limbii Române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1961.
- [4] Fischer, I., *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
- [5] Iordan, Iorgu, Maria Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965.
- [6] Giurescu, Constantin, C., *Formarea poporului român*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1973.
- [7] Macrea, Mihail, *Viața în Dacia Romană*, București, Editura Științifică, 1969.
- [8] Mihăescu, Haralambie, *Limba latină în provinciile dunărene ale Imperiului roman*, Editura Academiei R.S.R., București, 1960.
- [9] Niclescu, Al., A. Cristodorescu (coord.), *Manual de lingvistică romanică*, Editura Universitatea București, București, 1979.
- [10] Protase, D., *Problema continuității în Dacia în lumina Arheologiei și Numismaticii*, Editura Academiei R.S.R., București, 1966.
- [11] Pușcariu, Sextil, *Limba română*, vol. I, Privire generală, Editura Minerva, București, 1976.
- [12] Rosetti, Al., *ILR*, vol. I, *Limba Latină*, Editura Fundația pentru literatură și artă, București, 1946.

²⁴ Eugeniu Coșeriu, *Limba română – limbă romanică*, Editura Academiei Române, București, 2005, p. 34.